

# EINDVERSLAG RTA-WERKGROEP BASISINKOMEN

## **BASISINKOMEN**

Postbus 1045 6801 BA Arnhem [www.loesje.nl](http://www.loesje.nl)

**WERKEN VOOR JE GELD  
IS UIT  
VANAF NU WERKT  
IEDEREEN VOOR  
DE SAMENLEVING**

*Loesje*

..

Deelnemers werkgroep:

Karin Braam

Bram Harmsen

Wouter Hoge

Eveline Vink

Ondersteuning griffie:

Marte Smits

April 2016 – april 2017

EINDVERSLAG RTA WERKGROEP BASISINKOMEN

## 1. Inleiding

Tijdens een heidag in oktober 2014 hebben de raads- en commissieleden gezamenlijk onderwerpen bepaald waar de raad zich in de raadsperiode 2014 - 2018 in wil verdiepen. Zo zijn acht onderwerpen op de RaadsThemaAgenda (RTA) terechtgekomen.

Het onderwerp basisinkomen, het onderwerp van deze notitie, stond in eerste instantie niet op de lijst van onderwerpen.

Er is in den lande veel interesse in het onderwerp basisinkomen. Niet alleen in het ideaal achter het basisinkomen, maar ook in de ideeën die daaruit voortvloeien over een andere visie op de participatieregelgeving.

De fracties van GroenLinks en PvdA wilden hierover, en over de experimenten die nu in verschillende gemeentes worden gedaan, een discussieavond organiseren. De raad heeft het onderwerp toen, bij monde van het fractievoorzittersoverleg, toegevoegd aan de lijst RTA-onderwerpen.

De RTA-werkgroep basisinkomen, bestaande uit Karin Braam, Bram Harmsen, Wouter Hoge en Eveline Vink, is zich vervolgens gaan verdiepen in het onderwerp en heeft getracht antwoorden te vinden op een aantal vragen. Wat is het basisinkomen? Wat is er mogelijk op het gebied van de Participatiewet? Zou een experiment kunnen? Wat speelt er in onze gemeente?

In het voorliggende eindverslag treft u hun bevindingen aan.

## 2. Werkzaamheden

De RTA Werkgroep Basisinkomen is gestart met het schrijven van het Plan van aanpak. In dit plan heeft de werkgroep als hoofddoel van hun werkzaamheden geformuleerd:

*“Het doel van de RTA-werkgroep is om te onderzoeken of er mogelijkheden en draagvlak zijn om, met het idee van het basisinkomen in gedachten, een experiment op te zetten.*

*De RTA-werkgroep wil de raad informeren over de mogelijkheden en de verschillende opties definiëren. Aan de hand van het op te stellen eindverslag kan de raad een discussie voeren.”*

### 2.1. Bijeenkomsten

De werkgroep is in april 2016 voor het eerst bij elkaar gekomen. Afgesproken is dat elke twee weken een overleg plaatsvindt. De werkgroep is ongeveer twintig keer bij elkaar geweest. Daarnaast hebben de leden nog bijeenkomsten bijgewoond en zijn de Participatieraad, WMO-adviesraad en Jongerenraad door hen bezocht.

### 2.2. Informatie verzamelen

#### *Inlezen*

Niet voor iedereen is meteen duidelijk wat bedoeld wordt met ‘het basisinkomen’. De eerste stap voor de werkgroep is dan ook zich in te lezen in het onderwerp. Het boek “Gratis geld voor iedereen” van Rutger Bregman is daarvoor een goede start gebleken. Daarnaast zijn in de actualiteit veel artikelen te vinden. In Nederland wordt volop gediscussieerd over het basisinkomen en de daaruit voortvloeiende ideeën over de Participatiewet. In Zwitserland is een referendum geweest over het invoeren van het basisinkomen en in Finland is zelfs onlangs gestart met een proef van twee jaar met een vorm van een basisinkomen. Al met al leverde dit voldoende informatie op voor de werkgroep om een beeld te vormen van wat ‘het basisinkomen’ inhoudt.

#### **Wat wordt verstaan onder het ‘basisinkomen’?**

Het onvoorwaardelijke basisinkomen heeft de volgende vier kenmerken: universeel, individueel, onvoorwaardelijk en hoog genoeg om een volwaardig bestaan in de maatschappij te kunnen leiden.

- Universeel: elk persoon, ongeacht leeftijd, geslacht, afkomst, woonplaats heeft recht op het basisinkomen;
- Individueel: het basisinkomen wordt per persoon uitgekeerd en dus niet op basis van een gezin of huishouden;

- Onvoorwaardelijk: het basisinkomen is een mensenrecht, zonder werkverplichting of inkomenstoets;
- Hoog genoeg: het bedrag moet hoog genoeg zijn om een waardige levensstandaard mogelijk te maken, die overeenkomt met de sociale en culturele standaard van het desbetreffende land.

### *Landelijke ontwikkelingen*

Met de toename van de verantwoordelijkheden van gemeenten in het sociaal domein is er landelijk op verschillende wijzen interesse in het onderwerp 'basisinkomen' ontstaan. De discussie spitst zich toe op de Participatiewet en de knelpunten die daarin worden ervaren. Het gaat dan over onderwerpen als het verstrekken van een basisinkomen, het vrijlaten van bijverdiensten, minder (repressief) toezicht en meer maatwerk bij (het zelf invullen van) re-integratie. Het idee achter de participatieregelgeving is uiteraard om mensen weer aan het werk te helpen of op een andere wijze (meer) deel te laten nemen aan de samenleving. De vraag is actueel of met de huidige regelgeving het doel optimaal bereikt wordt.

Er zijn vier gemeentes die met name het initiatief hebben genomen om experimenten te willen doen op dit gebied, te weten Utrecht, Tilburg, Wageningen en Groningen. Om een experiment met de Participatiewet (tijdelijk) mogelijk te maken, is het nodig om de landelijke regels te verruimen. Daar is een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) voor nodig. Of deze er zou komen, bleef lang onzeker. Staatssecretaris Klijnsma heeft op 7 juli 2016 de toezegging gedaan om met een AMvB te komen, die op 22 februari 2017 is verschenen. De AMvB<sup>1</sup> (alook het onderliggende document van ZonMw: "Beoordelingskader voor onderzoek gericht op de evaluatie van experimenten binnen de participatiewet"<sup>2</sup>) bevat erg strikte voorwaarden om te experimenteren binnen de Participatiewet. Zoals het er nu naar uitziet zullen experimenten binnen de AMvB pas rond de zomer van 2017 kunnen starten. Bovendien is het aantal mogelijke deelnemende gemeenten beperkt tot 25 waardoor het voor veel gemeenten, die willen experimenteren, onzeker is of zij kunnen meedoen.

Er zijn vier gemeentes die met name het initiatief hebben genomen om experimenten te willen doen op dit gebied, te weten Utrecht, Tilburg, Wageningen en Groningen. Om een experiment met de Participatiewet (tijdelijk) mogelijk te maken, is het nodig om de landelijke regels te verruimen. Daar is een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) voor nodig geweest waarbij de minister maximaal 25 experimenten toelaat.

Dat toelaten houdt in dat de experimenten moeten werken met een groep met een strenger regime, een groep met een normaal regime en een groep met een ruimer regime (meer bijverdienen, geen voorwaarden). Ook moet het wetenschappelijk solide verlopen door deelname van een universiteit.

De meeste gemeenten willen echter geen groep met een strenger regime en ook de toelating tot de groepen vrijwillig maken, daarom haakten alsnog veel gemeenten af of zochten ze andere oplossingen.

1 Bijlage 1: Besluit van 22 februari 2017, houdende vaststelling van het Tijdelijk besluit experimenten Participatiewet (Tijdelijk besluit experimenten Participatiewet)

2 Bijlage 2: Beoordelingskader voor onderzoek gericht op de evaluatie van experimenten binnen de Participatiewet ZonMw, 30-09-2016

Bijvoorbeeld Terneuzen wilde de bijstand gaan schenken, maar kreeg een tik op de vingers van de minister. Andere gemeenten zoals Apeldoorn zochten naar experimenten binnen de huidige regels van de Participatiewet.

Zoals het er nu naar uitziet zullen experimenten binnen de AMvB pas rond de zomer van 2017 kunnen starten.<sup>3</sup>

### *Organisatie raadplegen*

De RTA-werkgroep heeft vervolgens met verschillende mensen uit de ambtelijke organisatie gesproken. Doel van die gesprekken is steeds geweest erachter te komen hoe het nu precies gaat in onze gemeente met mensen die afhankelijk zijn van de participatiewetgeving. Wat zijn de knelpunten waar mensen tegenaan lopen en hoe wordt hier in deze gemeente tegenaan gekeken? Wat zouden de kenners willen veranderen als ze 'carte blanche' zouden hebben?

Om dit helder te krijgen is met verschillende ambtenaren gesproken. Daarnaast zijn schriftelijk vragen gesteld.

### **Gesprek met de beleidsambtenaar Participatiewet.**

#### Wat zijn de dingen die je zou willen veranderen?

De gemeente gaat uit van het principe van 'activerend werk'. Voor mensen die nog niet kunnen werken wordt een activerende plek gezocht. Hobbels zijn bijvoorbeeld de eigen bijdrage WMO.

Eigen bijdrage WMO:

- vanuit de Participatiewet is er een verplichting om te activeren.
- vanuit de zorg/WMO moet je zelf bijdragen als je dagbesteding wilt doen.

#### Waarom wil de gemeente activeren?

Mensen willen dat zelf. De gemeente moet zorgen dat er plek is. Het werkt positief door in alles.

De eerste stap kost geld, daarna wordt het waardevoller. Er moet iets bedacht worden om door te kunnen groeien, bijvoorbeeld door prikkels te formuleren bij de inkoop. Dat moet nog groeien. We hebben het niet in één keer bedacht.

Het is een verdienmodel voor veel instellingen. Je moet grip op het spel houden om te voorkomen dat iemand onnodig in dagbesteding zit.

Mensen zouden ook terug moeten kunnen vallen. Mensen worden ook wel vaak geïnstitutionaliseerd.

In de regio wordt er verschillend naar gekeken. In gemeente Arnhem wordt de eigen bijdrage afgeschaft.

<sup>3</sup> Bron: [https://www.raadvanstate.nl/adviezen/samenvattingen/tekst-samenvatting.html?id=446&summary\\_only=](https://www.raadvanstate.nl/adviezen/samenvattingen/tekst-samenvatting.html?id=446&summary_only=)

Vrijwilligerswerk kan een oplossing zijn. Een tijdelijke ontheffing ook. Of dat kan, moet nog uitgezocht worden. Als mensen stapjes maken moet dat voor iedereen iets opleveren. Zeker voor jongeren is dat interessant, omdat de bijstand heel laag is.

#### Opleidingen in de dagopvang: Hoe gaan we ermee om?

Jongeren kunnen bijvoorbeeld certificaten halen. Dat verhoogt je waarde en je eigenwaarde.

De ruimte hiervoor wordt nog onderzocht. Als je slim bent leer je tot halverwege de twintig. Als je niet zo makkelijk leert moet je met achttien de arbeidsmarkt op. Dat is eigenlijk raar. Geef mensen langer de tijd.

Je moet geen prikkels in willen voeren alleen met het idee "dat je er iets aan gedaan hebt". Dat werkt vaak averechts. Vaak is de vraag: 'moet je dit willen'?

Verantwoording kost veel tijd. Als je dat afschaft bespaar je veel. Bijvoorbeeld jobcoaching.

Handhaving slaat door. Het lost niets op.

#### Armoedeval: nu zes maanden, 25% bijverdienen, kan dat anders?

Nu is dit wettelijk geregeld. We doen maximaal. Het zou schelen als het meer mag zijn en als de periode langer, bijvoorbeeld twaalf maanden, kan zijn. Inkomenskorting werkt demotiverend.

Het creatief inzetten van het re-integratiepotje is een optie. Mensen beginnen bijna altijd parttime en gaan dus niet de bijstand uit. Daarbij heb je extra kosten als je gaat werken. Dat moet je eigenlijk aan de voorkant belonen. Bijvoorbeeld door de uitkering door te laten lopen.

Er is op dit moment geen tekort in de re-integratiegelden.

Als je als gemeente aanspraak wilt maken op de vangnetregeling BUIG en extra geld van het rijk wilt ontvangen, moet je strenge eisen stellen en alle bijstandsvoorwaarden goed uitvoeren.

Veel mensen in de bijstand hebben eerst een WW-uitkering gehad. De meeste mensen zijn vlak voor het einde van de WW-periode actief om werk te vinden. Zij krijgen een mentale dreun als ze in de bijstand komen. De balans is lastig.

Werkgevers willen voldoen aan de banenafspraken en het quotum halen en dus willen ze werknemers die in het doelgroepenregister staan. Daar kunnen we niets aan doen. Dat is landelijk geregeld.

#### **Gesprek met een beleidsmedewerker inkomen**

Er is in de gemeente Renkum een relatief grote groep van mensen met een uitkering. Er zitten veel mensen in een inrichting. Dat is een relatief vast aantal. Daarnaast vergrijst het bestand (55+), vandaar dat onze gemeente ook Mau en BUIG-budget heeft gekregen.

We mogen ze niet categoriaal ontheffen, wel individueel. Beide groepen zijn niet interessant voor

een experiment met aangepast beleid.

Gezinnen met kinderen of alleenstaande ouders wil je het liefst ondersteunen.

Voor inwoners die zonder ondersteuning van de gemeente niet in staat zijn maatschappelijk te participeren, hebben wij diverse regelingen, waaronder:

- Gelrepas
- Jeugdsportfonds
- Stichting leergeld

Collectieve Zorgverkering voor Minima (CZM) (vorm van bijzondere bijstand). Er is (landelijk) veel aandacht voor kinderen die opgroeien in armoede. In onze gemeente doen we veel om armoede onder kinderen te bestrijden. We kunnen altijd meer doen, maar dat vraagt wel onderzoek naar de exacte behoeftes van de doelgroep.

We volgen wat betreft handhaving de landelijke lijn. Die wordt weer iets soepeler.

Er wordt zoveel mogelijk ingezet op vrijwilligerswerk. We zetten geen boete in.

Er is hier niet onverdeeld positief gereageerd op de tegenprestatieregeling. Zet in op re-integratie en als er echt niets gedaan wordt een sanctie.

Vergissingen worden nu erg zwaar bestraft. Fraude en hennepsteelt moet je aanpakken, maar vergissingen?

Extra stimuleren om aan het werk te gaan is geen oplossing. Dat doen we nu ook al wel.

Bij de beoordeling van het recht op bijzondere bijstand wordt de draagkracht vastgesteld voor een jaar en herzien als iemand uitstroomt naar werk. Die herziening van de draagkracht als iemand uitstroomt naar werk kan je ook uitstellen om te voorkomen dat iemand direct minder bijzondere bijstand ontvangt of geen recht meer heeft op bijzondere bijstand. Het blijft wel gissen. Het helpt als je mensen perspectief geeft. Het gebruik van uitstroomprijzen viel tegen. Juist de start om weer te gaan werken is lastig. Werk moet direct lonen.

Er zijn relatief veel mensen met een parttime inkomen in de bijstand. Dat is wel positief.

Gemeente Renkum is vrij toegankelijk. We zijn vrij soepel wat betreft de toegang tot brede schuldhulp. WSNP is strenger.

Alleen bij fraude of verwijtbaarheid beperken we de mogelijkheden. Dat komt zelden voor.

### **Gesprek met coördinator consulenten.**

Elke inkomensverandering brengt problemen met zich mee. Daar proberen we op in te springen. We kunnen bijvoorbeeld ondersteunen bij de kinderopvangkosten. Inkomen kun je niet makkelijk voorschieten.

Bij het verstrekken van een uitkering en ondersteunen bij re-integratie maak je maatschappelijke kosten.

Een experiment moet je goed wetenschappelijk insteken. Je neemt risico en je wilt graag de uitkomst goed onderbouwd weten.

Bijverdiensten worden maandelijks bekeken. Zou het schelen als dat bijvoorbeeld twee keer per jaar gedaan zou worden?

Mensen in de bijstand hebben geen geld over en geven extra geld vaak gelijk uit aan noodzakelijke en nuttige zaken. Als je lang wacht wordt de kans op vorderingen hoog.

Een oplossing hiervoor kan zijn om geld beschikbaar te houden op een rekening van de gemeente om miscommunicatie glad te strijken. Het gaat om een kleine buffer. Dat kost extra geld, maar verlicht de inwoner.

De collectieve verzekering is erg goed. Bijvoorbeeld het eigen risico bij de overstap naar 2<sup>e</sup>-lijns zorg is meeverzekerd. Dat is niet erg bekend.

Knellende regels e.d. zijn moeilijk per doelgroep in te delen.

Zit er voldoende ruimte in de regels?

Er wordt wel vaak aangelopen tegen "Dat kan niet want..."

Het boeteregime werkt absoluut niet.

Oplossingen:

- Onderzoek hoe mensen geen last kunnen hebben van regels/boetes als ze aan het werk gaan.
- Niet te veel regels over tegenprestatie. Als iemand iets gaat doen, is dat gewoon mooi. Te veel controle werkt dit positieve effect tegen.
- Boeteregels zijn landelijk kader.
- Tientjesgeneuzel afschaffen binnen de Participatiewet.
- De meeste regels zijn voor de massa toepasbaar en voor de enkeling niet. Nadeel is willekeur: iedereen kijkt anders naar dezelfde situatie.
- Er zijn erg veel regels (kleine), gejuridiseerde samenleving.

### **Gesprek met de WMO-klachtenfunctionaris**

De klachtenfunctionaris behandelt alle klachten, dus niet alleen WMO-gerelateerde.

Klachten komen pas bij de klachtenfunctionaris als ze op schrift staan.

Als er een klacht is, wordt dit in eerste instantie doorgegeven aan de betrokken ambtenaar met een advies over de mogelijke afhandeling. Gemeente Renkum is laagdrempelig en medewerkers proberen erg te helpen. De insteek is om de klacht informeel en snel af te handelen. Daarna volgt



eventueel een formele weg en gaat de klacht naar het college.

Er zit een stijgende lijn in het aantal klachten. In 2014 waren het er drie tot vijf, in 2016 waren het er dertien tot zestien. De meeste klachten waren wel over WMO-zaken. Er wordt nog wel een verdere stijging verwacht, o.a. door de bezuinigingen.

Klachten betreffen:

- Eigen bijdrage, teleurgestelde mensen
- Bejegening van mensen, o.a. late reactie, manier waarop. Communicatie-gerelateerd.

Over inhoudelijke aspecten zijn geen klachten, want daar is een andere procedure voor. Bezwaar en beroep. Klachten gaan dus eigenlijk puur over bejegening en niet over besluiten en regelgeving.

Klachten over de participatie beginnen te komen. Ook daar betreft het dan voornamelijk de communicatie. Mensen vinden bijvoorbeeld dat verkeerd ingezoomd wordt op hun hulpvraag.

Er zijn verder geen grote klachtensignalen bekend.

De afdelingshoofden zijn verantwoordelijk voor het afhandelen van een klacht. In het sociale domein zijn er daarnaast drie coördinatoren.

Een verbeterpunt zou de communicatie kunnen zijn. Wat kan iemand van de overheid verwachten. Dat weet nog steeds niet iedereen.

Het beeld dat bij de RTA-werkgroep is ontstaan naar aanleiding van deze gesprekken, is dat de organisatie zo goed mogelijk maatwerk levert, maar ook hinder ondervindt van bepaalde regels en verplichtingen in het systeem. Consulents zien soms dat inwoners niet geholpen zijn met het huidige systeem, maar ervaren beperkte ruimte om hier iets aan te doen. Over de knelpunten in de Participatiewet en op welk punt het hoogstnodig is te veranderen, bestaat geen overeenstemming.

### *Deskundigen raadplegen*

Naast het voeren van gesprekken met ambtenaren zijn er ook gesprekken gevoerd met verschillende personen die zich als deskundige bezighouden met het basisinkomen.

### **Contact met Micha Snijders, commissielid D66 te Wageningen en initiatiefnemer 'motie Vertrouwensexperiment met de bijstand'.**

Vanuit D66 is in gemeente Wageningen het initiatief genomen om aan de slag te gaan met een lokaal experiment op basis van de gedachte achter het basisinkomen. Samen met ChristenUnie, de Stadspartij, GroenLinks en PvdA diende D66 een motie in, waarin ze het college opriepen om in gemeente Wageningen een vertrouwensexperiment met de bijstand uit te voeren waarbij een groep langdurig bijstandsgerechtigden de optie krijgt om gedurende de periode van het experiment

onvoorwaardelijk een maandelijkse toelage te ontvangen ter hoogte van de huidige bijstandsuitkering, aangevuld met een bedrag dat de gemeente nu ook uitgeeft aan de deelnemers via specifieke minima- en bijstandsregelingen. Om de armoedeval op te heffen, mogen de deelnemers in het eerste jaar van het experiment onbeperkt bijverdienen. De daaropvolgende jaren van het experiment worden er kortingspercentages toegepast, om tot geleidelijke afbouw te komen naar het einde van het experiment toe.

Het college heeft in de tijd sinds de motie intensief overleg gehad met het Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en Staatssecretaris Jetta Klijnsma en is nog steeds voornemens een experiment te gaan doen. Er worden drie groepen gevormd.

1. Voor de eerste groep mensen vervalt de sollicitatieplicht en de plicht om werk aan te nemen. Zij krijgen meer mogelijkheden dan nu om bij te verdienen.
2. Ook de tweede groep heeft geen plicht om te solliciteren en werk te accepteren. Deze groep krijgt extra aandacht om de eigen ambities waar te maken.
3. Voor de derde groep verandert er niks.

Micha Snijders geeft aan dat Wageningen verwacht ondanks de strenge regels die de staatssecretaris heeft opgelegd toch met het experiment te kunnen beginnen.

### **Alexander de Roo (voorzitter Vereniging Basisinkomen)**

Dhr. De Roo is uitgenodigd voor een gesprek over het basisinkomen.

#### Wat is de achtergrond van het basisinkomen?

Het idee van het basisinkomen is eigenlijk al heel oud (Thomas Moore). Het begon al 100 jaar geleden in de politiek in Engeland met een staatsbonus.

Na de oorlog laaide de discussie weer op. Verschillende mensen hebben zich er positief over uit gelaten, o.a. James Tobin, Nixon.

In Alaska wordt een deel van de olie-inkomsten onder de inwoners verdeeld. Dat is ook een vorm van basisinkomen.

In Nederland was er in de jaren 80 al veel discussie over dit onderwerp (baanloosinkomen). Nu gaat de discussie minder over principes en meer over hoe hoog het zou moeten zijn en hoe je het zou moeten betalen. De 'Melkertbaan' is ook een afgeleide van de basisinkomen-discussie.

Er is in elke maatschappij een groep die niet mee kan draaien. Dat hou je in elk systeem.

In Frankrijk leeft deze discussie nu ook.

Het vertrouwen in het huidige systeem wordt minder. Je hebt nu twee jaar WW, vroeger vijf jaar. In Zwitserland is de WW geprivatiseerd en kun je dus zelf kiezen of je dat wilt of niet.

Het flexibele werken is ook een idee in deze lijn. Het idee is dat dit fijn zou zijn voor de werknemers. Dat blijkt echter alleen het geval voor een groepje hoger opgeleiden, maar voor de laag eronder niet. Die krijgen het flexibele werken opgelegd. De werkgevers maken er graag gebruik van. Mensen hebben liever zekerheid. Het is de vraag of basisinkomen een oplossing is voor dit probleem.

In Finland zijn alle partijen nu voor het basisinkomen. Gestart wordt met € 560, - per maand,

daarnaast mag men gewoon bijverdienen. Het doel van het experiment is om te kijken of er meer mensen op die manier een baan krijgen. Het gaat om een experiment voor 2000 mensen voor twee jaar. De deelname is verplicht. In 2018 zijn er verkiezingen en wordt het een verkiezingsthema.

In India lopen ook verschillende experimenten.

Het idee van het basisinkomen heeft twee pijlers en is daarom voor zowel politiek 'rechts' als 'links' interessant.

- Het systeem wordt eenvoudiger -> minder bureaucratie
- Mensen ontwikkelen en ontplooiën zich meer -> meer sociaal

#### Welk experiment is voor Nederland het meest interessant?

Alle experimenten zijn goed om te bekijken. Vooral om te zien wat een aanpak met mensen doet. Het experiment in Terneuzen is interessant. Het lijkt erop dat zij een manier hebben gevonden om de wet te omzeilen.

Elke grote stad legt het accent anders. Tilburg wil geen boete, Groningen wil de mensen vrijlaten, Utrecht heeft het wetenschappelijk ingestoken met vijf verschillende testgroepen.

#### Wat is het belangrijkste om te testen? Of mensen actiever worden of dat ze op de bank blijven hangen?

In Terneuzen is vooral het stimuleren van de gezondheid een doel van het experiment. Eerdere tests wezen uit dat de gezondheidskosten met 8% naar beneden gingen.

Het basisinkomen zou ook best in stappen ingevoerd kunnen worden. Een big bang is niet noodzakelijk. Bijvoorbeeld eerst alleen onder 60+ of iedereen € 400, -.

Het overgaan op een basisinkomen is in ieder geval een hele stap, dus het is logisch dat het niet zomaar gedaan wordt.

Een experiment met bijverdienen is het best. Meerdere partijen lijken daar nu ook voor te zijn.

#### Lokaal lopen we nu aan tegen het boetesysteem en het korten op het inkomen i.v.m. bijverdienen, is een experiment daarmee interessant?

Er waren twintig gemeentes die een experiment wilden doen, maar niet met de regels die er nu op zijn gelegd. Onder de huidige omstandigheden is een experiment moeilijk. Terneuzen heeft een sympathiek idee, maar het is de vraag of het lukt. Formeel is een gift geen bijstand, ze kiezen een nieuwe vorm.

Amsterdam handelt in strijd met de wet, maar wordt vooralsnog niet gekort.

Als het Rijk kort op de bijstand moet de gemeente het zelf betalen.

Het advies is: "Doe nu maar even niets en volg Terneuzen met interesse."<sup>4</sup>

## **Bijeenkomsten over basisinkomen georganiseerd door “Samen Werkt Oosterbeek” in samenwerking met de werkgroep Sociaal van GroenLinks Renkum**

Samen Werkt Oosterbeek is een actieve groep inwoners die inloopcafés voor werkzoekenden organiseren en als groep brainstormen over de zoektocht naar werk en elkaar ondersteunen in hun loopbaanontwikkeling. Op 12 oktober 2016 (Filmhuis Oosterbeek) en op 8 december 2016 (Huis van Renkum) organiseerde Samen Werkt Oosterbeek samen met de werkgroep Sociaal van GroenLinks Renkum twee bijeenkomsten die gewijd zijn aan het basisinkomen. Eveline Vink was namens de RTA-werkgroep aanwezig.

### 12 oktober Filmhuis Oosterbeek

*Alexander de Roo*, voorzitter Basisinkomen Nederland legde de basis voor de discussiebijeenkomst met een toelichting op de geschiedenis en theorie van (onderzoek naar) het basisinkomen.

*Liselot Jansen*, inwonster van Renkum, vertelde over haar ervaringen met de Participatiewet en waarom zij denkt dat een basisinkomen mensen in de bijstand meer goed doet dan de huidige Participatiewet.

Tijdens de eerste bijeenkomst vertelt *Anne van Dalen*, de eerste vrouw in Nederland met een ('gecrowdfund') basisinkomen, over haar ervaringen. Een jaar lang ontvangt zij elke maand € 1.000,-, genoeg om van te leven. Jarenlang had zij een vaste baan, maar zij werd daar niet gelukkig van. Met aanstekelijk enthousiasme vertelt Anne over haar ontwikkeling als kunstenares, die zij dankzij het basisinkomen doormaakt. Een mens is meer dan zijn of haar betaalde werk, en het basisinkomen geeft mensen de kans om te worden wie ze zijn, is haar boodschap.

*Eveline Vink* vertelt kort over de RTA-werkgroep in gemeente Renkum, wat de doelstelling is van de werkgroep en hoe zij te werk is gegaan.

Na de bijeenkomst melden zich meerdere mensen uit het publiek, die wel met de RTA-werkgroep door willen praten over het onderwerp.

### 8 december 2016 Huis van Renkum

Ook de tweede bijeenkomst wordt geopend door Alexander de Roo. Daarnaast zijn *Lisa Westerveld*, GroenLinks-raadslid uit gemeente Nijmegen en *Micha Snijders*, D66-commissielid uit gemeente Wageningen, te gast. Zij vertellen waarom zij geloven in een basisinkomen en hoe er in hun gemeente gewerkt wordt aan een experiment met de Participatiewet. Nijmegen heeft besloten het experiment te laten rusten zolang de strenge regels die Staatssecretaris Klijnsma heeft ingesteld, gelden.

## *Burgerparticipatie*

De werkgroep heeft op verschillende manieren burgers betrokken bij het onderwerp. Er is met de Participatieraad, WMO-adviesraad en Jongerenraad overleg geweest.

## **Adviesraden**

4 Het Ministerie van Sociale Zaken heeft overigens een stokje gestoken voor het Terneuzens experiment.

### Jongerenraad en WMO-adviesraad:

De bijeenkomst is zeer positief. De volgende aandachtspunten zijn genoemd:

- Er komt een goed voorbeeld over de Wajong, als je uit de Wajong (deels) een baan krijgt, en die verlies je na korte tijd omdat het niet werkt, kan je niet meer terug de Wajong in. Het systeem bevordert dus dat je 'veilig blijft hangen' en legt risico's vooral bij het individu.
- Dat je bijverdiensten altijd helemaal moet inleveren wordt gezien als het grootste knelpunt. De eenmalige regeling die soms wordt toegepast dat iemand een half jaar lang 25% van de inkomsten mag houden wordt gezien als onvoldoende.
- Een belangrijk advies aan de RTA-werkgroep ten aanzien van het reactieformulier dat ze online willen plaatsen is dat er rekening mee moet worden gehouden dat de participatiedoelgroep deels huiverig kan zijn de waarheid te zeggen (ook als het anoniem is), omdat ze afhankelijk zijn van de gemeente.
- De doelgroep is misschien beter te bereiken via derden, zoals Samenwerkt, de voedselbank, Stichting Leergeld, 2GetThere, etc. Niet via gemeente i.v.m. angst voor privacy.
- De ervaringsdeskundigen ervaren dat er maar weinig ruimte voor maatwerk is in de praktijk.
- Casus: een mantelzorger zorgt langdurig voor partner of kind met PGB als inkomen. Als de zorg stopt omdat de zorgbehoevende overlijdt, stopt het inkomen van de mantelzorger. Hoe om te gaan met deze situaties?
- De RTA-werkgroep wordt geadviseerd om met de klachtenfunctionaris WMO te praten, omdat zij cases kan meegeven die geanonimiseerd zijn.
- Als je deels afgekeurd bent, moet je opletten met vrijwilligerswerk omdat ze dan kunnen denken dat je weer kunt werken.
- UWV stimuleert zzp'er-schap en het aangaan van leningen voor eigen bedrijf. Dit brengt risico's mee voor mensen die hier geen talent voor hebben.
- Invallen op een school is een probleem omdat de scholen flexkrachten niet een vast contract durven te geven door nieuwe cao. Flexkrachten missen bovendien inkomsten in de zomer.
- De toon van de brieven van de gemeente wordt soms als denigrerend ervaren. "We verwachten dat u zich respectvol gedraagt... "
- Bijstand laten aansluiten op flexibel werken. Is dat hier een probleem?

### **Participatieraad:**

- Er zijn niet veel nieuwe punten genoemd ten opzichte van het gesprek met de Jongerenraad en de WMO-raad.
- Je mag in de Participatieraad als je in de bijstand zit of er op een andere manier bij betrokken bent (bijvoorbeeld als hulpverlener).
- Er worden twee voorbeelden gegeven van mensen die bijverdienen naast hun uitkering. Ze willen wel meer werken, maar hun werkgever kan hen niet meer uren geven. Hun inkomsten

met een parttimebaan zijn exact hetzelfde als met alleen uitkering en geen werk, dus zeggen ze: "Werken loont niet."

- De verrekening van inkomsten duurt een half jaar, dus wat je in april hebt bijverdiend wordt in oktober pas gekort. Dat is veel te lang, onoverzichtelijk en geeft veel onzekerheid.
- Het controlesysteem vond één lid wel meevallen, maar de tone of voice was storend. O.a. de mededeling dat iemand in categorie vier, obsoleet, zit (gebeurde vroeger, maar wordt nu niet meer gedaan,) of de brief waarin een inwoner opgedragen wordt zich 'netjes aan te kleden' voor een sollicitatie.
- Het bijverdienen naast de uitkering zou ook hier het eerste punt zijn waarin men iets zou veranderen.

De conclusie uit de gesprekken met de adviesraden is dat men grosso modo vindt dat de Participatiewet te weinig vertrouwen heeft in de eigen wens van mensen om te werken. Uit de bijstand komen is moeilijk omdat veel risico bij de betrokken inwoner wordt gelegd. Als de gemeente meer risico draagt, zou dit de drempel verlagen. Het gevoel dat het systeem/de gemeente de inwoners wantrouwt, wordt door mensen als onprettig en belemmerend ervaren. Ondanks dat dit gevoelde wantrouwen als het belangrijkste knelpunt wordt genoemd, is '(meer) mogen bijverdienen' de meest genoemde wijziging die men zou willen doorvoeren.

Naast gesprekken met de adviesraden heeft de werkgroep een 'ronde-tafel-gesprek' gevoerd met inwoners.

#### **Opmerkingen bij verslag van Ronde tafel gesprek met inwoners**

Op uitnodiging van de RTA-werkgroep zijn dhr. M.S. en dhr. W.F. aanwezig. Zij hebben na afloop van de bijeenkomst Basisinkomen aan Eveline aangegeven graag met de RTA-werkgroep in gesprek te gaan over hun ervaringen met de Participatiewet.

*Dhr. F.* maakt momenteel gebruik van een uitkering. *Dhr. S.* werkt als zelfstandig arbeidsdeskundige.

*Dhr. F.* heeft in het verleden veel op projectbasis gewerkt en heeft dus veel verschillende functies gehad. Nu heeft hij al een tijd een uitkering. Ook heeft hij af en toe tijdelijk werk. Hij geeft aan dat jezelf altijd alert moet blijven als je in de bijstand zit. Het is hem één keer overkomen dat hij een boete heeft gehad. Wat hij daarbij opvallend vond, is dat hij vooraf nooit een waarschuwing of een reminder heeft gekregen. De boete wordt gelijk opgelegd.

Ook opvallend vindt hij dat er bij het sociaal loket vreemd opgekeken wordt als je spontaan langskomt met een vraag. Dat is gek, immers bellen kost geld en elke cent telt als je in de bijstand zit.

De bestuurlijke boete bedraagt de helft van wat je hebt verdiend. *Dhr. F.* heeft e.e.a. aangevochten en voor de rechter laten komen. Hij heeft de zaak niet gewonnen.

Met de consulent heeft hij weinig contact. Er is nu een nieuwe consulent en dat lijkt een aanwinst. De indruk is dat het nu minder om de regels gaat, dat er meer op een moderne manier tegen werk wordt aangekeken.

Van de kant van de consulent is medeleven het belangrijkste en het feit dat het doel in het oog gehouden wordt. Het gaat erom iemand weer aan het werk te krijgen. Denk dus bij het toepassen van de regels wel aan het doel en niet aan de regels an sich.

*Dhr. S.:* Ook voor ambtenaren is het wel lastig om binnen de kaders van de wet de mogelijkheden te vinden. Als gemeente moet je eraan bijdragen dat de bijstandsgerechtigde goed geïnformeerd is over de mogelijkheden op de arbeidsmarkt, nu en straks. Dit vraagt ook dat de werkzoekende een spiegel wordt voorgehouden van zijn/haar mogelijkheden.

We zijn een woongemeente met niet veel focus op werkgelegenheid. Daarom is het voor gemeente Renkum lastig om mensen naar werk te geleiden. De gemeente moet met werkgevers afspraken maken; "partners in business". De economische diversiteit zou hoger kunnen in deze gemeente. Er kunnen ook afspraken worden gemaakt over de gemeentegrenzen heen.

Met bedrijven zouden afspraken kunnen worden gemaakt om in voorkomende gevallen eerst in de bijstand bestanden te gaan kijken voordat ze de vacature uitzetten. Er kunnen afspraken gemaakt worden om mensen met uitkering o.i.d. aan te nemen, zodat het risico voor een bedrijf lager wordt.

Vanuit de gemeente zou contact met bedrijven moeten worden gezocht via de combinatie van de bedrijvencontactfunctionaris, de wethouder en iemand van het sociaal domein. Het opbouwen van een relatie met individuele werkgevers is van belang. Bedrijven bezoeken en trachten een win-win relatie op te bouwen. Spoor latente vacatures op, zegt dhr. S. Je moet het moment eigenlijk voor zijn dat de vacatures officieel bekend worden gemaakt; voor mensen in de bijstand is het dan vaak al te laat, want zij hebben een matige concurrentiepositie t.o.v. werkenden die van baan willen veranderen en WW'ers.

Het verhaal van dhr. F. hoor je erg veel. Sommige mensen raken er echt helemaal gedemotiveerd door. De arbeidsmarkt verandert erg snel. Bedrijven zijn druk met het informatiseren en daardoor is er een uitstoot van mbo 1 en 2. De gemeente moet daar alert op zijn en erop inspelen. Er ontstaat een andere vraag naar werknemers. Ook cv's worden anders bekeken en gelezen. Er wordt vaker gebruikgemaakt van 'meet and greet'.

*Dhr. F.:* De mogelijkheden voor omscholing worden niet door de gemeente aangedragen. Je moet er zelf mee komen. De intentie is er wel bij de gemeente, maar het is niet duidelijk of ze ook willen betalen voor een opleiding.

*Dhr. S.* acht op dit moment een concreet experiment moeilijk binnen de kaders van Klijnsma. Het basisinkomen heeft ook veel maatschappelijk effect.

*Dhr. F.* geeft aan wel continu een druk of 'verplichtingsgevoel' te ervaren, o.a. om steeds actief naar werk te zoeken, maar ook uit angst voor korting. Dat weerhoudt je er bijvoorbeeld van om je moeder te gaan verzorgen, dat voelt dan oneerlijk. Als je bijvoorbeeld vaak een kratje boodschappen toegeschoven krijgt, wordt dat als inkomen gezien en kun je gekort worden. Dat moet je dus eigenlijk niet melden. Hij doet dit vrijwillig en wenst niet dat zijn moeder hem ergens voor betaalt.

Het invoeren van een basisinkomen is niet gelijk de oplossing. Het verbeteren van de Participatiewet kan ook.

*Dhr. S.* benadrukt dat hierdoor de mensen de overheid als tegenstander gaan ervaren. Het invoeren van een werknemersloket? Weeeeer een loket.... Het streven zou moeten zijn naar een zo simpel

mogelijke infrastructuur qua loketten (geldt zowel voor werkzoekende als werkgever). Ook het streven naar vaste contactpersonen en vertrouwensrelaties voor de werkzoekenden en de werkgever is van belang.

Dhr. F. en dhr. S. zijn positief over de mogelijkheden, maar zien ook nog veel mogelijkheden voor verbetering.

### *Reactieformulier*

Omdat de werkgroep er zeker van wilde zijn dat alle knelpunten in de huidige participatieregelgeving en werkwijze boven tafel zijn gekomen, is een online 'reactieformulier' opgesteld. Dit is verspreid via social media, de gemeentelijke website, het zorgloket en er is drie keer melding gedaan in de Rijn en Veluwe op de gemeentelijke pagina.

Daarnaast heeft de werkgroep een bericht uitgedaan richting de pers waarin verwezen wordt naar het reactieformulier.

Het reactieformulier kon worden ingevuld en opgestuurd tot 5 mei 2017. Respondenten hebben een aantal stellingen voorgelegd gekregen, waarbij zij op een vijfpuntschaal konden aangeven in hoeverre zij zich herkenden in de uitspraak. Daarnaast zijn nog twee open vragen gesteld.

In totaal hebben 31 mensen het formulier ingevuld. Van deze 31 personen hebben 25 ooit een uitkering gehad van de overheid omdat ze geen betaald werk hadden. Hoewel de verkregen resultaten niet representatief zijn, geven zij een beeld van de ervaringen van inwoners en de knelpunten die zij ervaren met de huidige participatieregelgeving.

Hierna volgen de uitkomsten.

### **Uitkomsten reactieformulier<sup>5</sup>**

#### ***Ervaren knelpunten***

De meeste respondenten herkennen zich (geheel) niet in de stelling '*Een baan naast mijn uitkering levert te weinig op*'. De gemiddelde score op deze stelling is 1,97 wat willen zeggen dat de respondent het gemiddeld niet eens is met deze stelling.

Dit geldt ook voor de stelling '*Er gelden te veel regels voor het hebben van een baan naast mijn uitkering*'. Met een gemiddelde score van 1,94 geldt dat de gemiddelde respondent niet vindt dat er te veel regels zijn voor het hebben van een baan naast een uitkering.

<sup>5</sup> De resultaten van ingevulde vragenlijsten laten gemiddelde scores zien. Deze scores kunnen variëren van 1 (totaal niet eens met de stelling) tot 5 (totaal eens met de stelling). Omdat het hier gaat om gemiddelde scores, kunnen er geen uitspraken worden gedaan over de antwoorden van individuele respondenten. De resultaten van de enquête laten wel zien in hoeverre er een grote afwijking was op de gemiddelde scores. Een grotere afwijking op het gemiddelde, wil zeggen dat respondenten meer verdeeld zijn in de antwoorden die zij geven op een bepaalde stelling.



Op grond van deze uitkomsten zou je kunnen concluderen dat de regels gemiddeld niet als belemmerend worden ervaren. Echter, wanneer we kijken naar de antwoorden op de open vraag "welke knelpunten ervaart u", wordt juist de huidige regelgeving in een substantieel aantal antwoorden genoemd. Mensen ervaren zaken nu eenmaal verschillend en gaan er anders mee om. Dit bevestigt de indruk van de RTA-werkgroep dat het leveren van maatwerk van belang is.

De antwoorden op de stelling '*De termijn tussen het bijverdienen en het inhouden daarvan op de uitkering is te lang*', laat met een gemiddelde score van 2,61 een minder duidelijk beeld zien. Gemiddeld genomen zijn respondenten het noch eens, noch oneens met deze stelling.

De stelling '*De sollicitatieplicht is een goede manier om mensen sneller aan het werk te krijgen*' levert een gemiddelde score op van 3,61. Gemiddeld genomen zijn respondenten dus van mening dat de sollicitatieplicht een redelijk goede manier is om mensen sneller aan het werk te krijgen.

De gemiddelde score op de stelling '*Het contact met de consulenten van de gemeente is prettig*' is 3,06. Gemiddeld genomen ervaren respondenten contacten met de consulenten van de gemeente als voldoende prettig. Omdat de standaardafwijking op het gemiddelde vrij groot is (1,16), kan echter ook worden geconcludeerd dat respondenten het contact met consulenten verschillend ervaren: respondenten zijn hier zowel tevreden als ontevreden over.

De stelling '*Ik voel me gesteund door de gemeente*' krijgt een gemiddelde score van 3,45. Gemiddeld genomen krijgt de gemeente hiermee een voldoende. Maar met een standaardafwijking van 1,21 kan ook hier worden geconcludeerd dat respondenten hier verschillend over denken. Sommige respondenten voelen zich erg gesteund door de gemeente, maar andere respondenten juist (helemaal) niet.

Dit blijkt ook uit de antwoorden die de respondenten gaven op de open vraag welke knelpunten zij ervaren. Deze vraag is beantwoord door 15 respondenten. Hiervan geven 5 respondenten aan knelpunten te ervaren in het contact met de gemeente. Zo wordt er gewezen op de steeds wisselende bezetting bij consulenten en dat het moeilijk is om contact te krijgen met bepaalde afdelingen. Ook heeft een respondent het beeld dat er langs elkaar heen wordt gewerkt en dat er slordig wordt omgegaan met persoonlijke gegevens. Een andere respondent wees erop dat de 'brieven van de gemeente vol dreigementen staan'. Een respondent geeft aan zeer ontevreden te zijn over het contact met de gemeente, en voelt zich onheus bejegend.

Twee respondenten wijzen op de grote moeite die het voor ondernemers/ zelfstandigen kost om in aanmerking te komen voor een uitkering. Een van hen vindt dat de invoering van het basisinkomen voor iedereen ideaal zou zijn.

Andere respondenten zijn ontevreden te zijn over de re-integratietrajecten. Een respondent is van mening dat de sollicitatieplicht voor sommigen een zware tijdsbelasting is, aangezien er te weinig gepaste banen zijn om op te solliciteren. Een andere respondent vindt in dit verband dat er te weinig onderzoek wordt gedaan naar de competenties van werkzoekenden en dat 'het alleen maar gaat om de uitkering aan de ene kant en salaris aan de andere kant'. Een respondent geeft aan geen hulp van de gemeente nodig te hebben gehad bij het vinden van een baan. Ook wordt er gewezen op de 'papier rompslomp'.

Drie respondenten hebben het beeld dat er te weinig prikkels zijn voor uitkeringsgerechtigden om een baan te zoeken. De voordelen van betaald werk wegen volgens hen niet op tegen de voordelen van het ontvangen van een uitkering en 'alle toelagen en voordeeltjes'. Voorgesteld wordt om een tegenprestatie te koppelen aan het ontvangen van een uitkering, in de vorm van onbetaald werk.

## Mogelijke verbeteringen

In de vragenlijst is niet alleen gevraagd naar de knelpunten die mensen ervaren, maar ook naar de mogelijke verbeteringen voor het participatiebeleid. Gemiddeld zien respondenten meer aanbod van of begeleiding van vrijwilligerswerk als een mogelijke verbetering (gemiddelde score 2,97). Andere voorstellen worden gemiddeld genomen als onvoldoende gewaardeerd. Respondenten zijn het bijvoorbeeld duidelijk niet eens met de stelling dat *(financiële) ondersteuning voor het volgen van een opleiding* een verbetering is. Dit geldt nog meer voor de stelling *'Meer vertrouwen vanuit de gemeente: minder controle en regels'* (gemiddelde score 1,74). Ook het voorstel om *'bijverdiensten gedeeltelijk te mogen houden'* kan op weinig steun rekenen (gemiddelde score 1,65).

Respondenten denken verschillend over de stelling dat de *werkervaringsplaats* een mogelijke verbetering is. Gemiddeld genomen wordt dit voorstel als matig beoordeeld (score 2,65). Met een standaardafwijking van 1,42 kan worden geconcludeerd dat respondenten hierover duidelijk van mening verschillen: sommige respondenten vinden een werkplaatservaring een goed idee, maar andere respondenten vinden dat juist helemaal niet.

Dat respondenten verschillend denken over mogelijke verbeteringen, blijkt ook uit de antwoorden op de open vraag: *'Zijn er nog andere activiteiten die u zouden helpen om weer werk te vinden?'* Sommigen wijzen op het belang van stageplekken en vrijwilligerswerk, zowel voor werkzoekenden als potentiële werkgevers. Ook kunnen langdurig werkzoekenden mogelijk worden ingezet in de thuiszorg, bijvoorbeeld om ouderen uit hun isolement te halen. Een respondent wijst erop dat de gemeente startende ondernemers meer zou kunnen helpen met het opbouwen van een netwerk of goedkoop adverteren. Een andere respondent geeft aan dat makkelijke toegang tot kinderopvang mogelijke drempels voor het vinden van een baan kan wegnemen. Een respondent wijst op een meer mensgerichte aanpak: *'één enkele waarschuwing voorafgaand aan een boete zal al getuigen van een meer mensgerichte aanpak'*.

## College

Ook met het Renkumse college van B&W is gedurende het proces enkele malen contact geweest, o.a. om het verzoek van de gemeente Apeldoorn te bespreken om binnen de kaders van de huidige regelgeving een proef te doen. Dit is vooruitlopend op de eventuele mogelijkheden die in de experimenteerwet opgenomen zouden kunnen worden.

## Onderzoeksopzet Apeldoorn

Ook in gemeente Apeldoorn is in 2015 over de thematiek rond regelluwe bijstand gesproken, onder andere tijdens een Politieke Markt (PMA) op 25 juni 2015 en tijdens een themabijeenkomst op 1 december 2015 met de Universiteit van Tilburg, vertegenwoordigers van de gemeenteraad en andere genodigden.

Dit heeft geresulteerd in de intentie van het Apeldoorns college om ook in gemeente Apeldoorn een experiment te starten, verwoord in een brief aan de raad van 3 maart 2016, waarin is aangekondigd dat het college voornemens is om een experiment te starten voor het regelluw uitvoeren van bijstandsverlening.

De intentie daarbij is om in samenwerking met de Universiteit Tilburg per 1 januari 2017 een

experiment te starten. Deze intentie is herhaald en uitgewerkt in een brief aan de gemeenteraad van 26 oktober 2016. Vanwege de ontwikkelingen / vertragingen in het AMvB-traject heeft Apeldoorn besloten binnen de kaders van de Participatiewet (geen experimenteerartikel nodig) van start te gaan en om andere gemeenten te vragen mee te doen.

Gezamenlijk kunnen gemeenten voldoende werkzoekenden in het onderzoek opnemen om tot wetenschappelijke conclusies te komen. De intentie is daarbij om, wanneer de AMvB van kracht wordt, alsnog te opteren voor uitbreiding van het experiment binnen de kaders van de AMvB.

Wethouder Ruwhof is niet enthousiast over de voorwaarden die in de mogelijke experimenteerwet worden opgenomen. Een eigen experiment in Renkum vindt zij op dit moment daarom niet wenselijk.

De gemeente Apeldoorn denkt er hetzelfde over, maar wil wel beginnen met onderzoeken. Apeldoorn heeft daarom een onderzoek/proeftuin opgezet binnen de kaders van de Participatiewet en binnen de huidige budgetten. Zij werken samen met de universiteit van Tilburg. De gemeente Apeldoorn heeft gevraagd of de gemeente Renkum mee wil doen met dit initiatief. De wethouder staat hier positief tegenover. De bevoegdheid om hiertoe te beslissen ligt bij het college, immers het valt binnen de wettelijke en lokale kaders en binnen het beschikbare budget.

### 3. Conclusies en aanbevelingen

Het doel van de RTA-werkgroep is om te onderzoeken of er mogelijkheden en draagvlak zijn om, met het idee van het basisinkomen in gedachten, een experiment op te zetten.

De RTA-werkgroep wil de raad informeren over de mogelijkheden en de verschillende opties definiëren.

Naar aanleiding van haar werkzaamheden komt de RTA-werkgroep tot de volgende conclusies en aanbevelingen waarover de Renkumse raad een discussie over het basisinkomen kan voeren.

#### Conclusies

##### *Experimenteren met het basisinkomen*

#### Conclusie 1

Het idee van het onvoorwaardelijk basisinkomen, waarbij iedere inwoner een vast bedrag per maand krijgt, kan op dit moment niet lokaal ingevoerd worden, omdat de wettelijke regels dit niet toelaten. Wel zijn er aanpassingen van de werkwijze in de domeinen Werk en Inkomen en Participatie denkbaar die eventueel vergelijkbare effecten als van een onvoorwaardelijk basisinkomen kunnen hebben.

- Meninge over nut, noodzaak en insteek van een basisinkomen lopen uiteen. Waar de één bijvoorbeeld zegt dat een basisinkomen stress over de eerste levensbehoeften wegneemt en mensen de vrijheid geeft zichzelf te zijn, zegt de ander dat het basisinkomen mensen lui maakt. Er is nog te weinig bewijs is voor het trekken van wetenschappelijke conclusies over het effect van een universeel onvoorwaardelijk basisinkomen. Wetenschappelijke studies en experimenten zijn noodzakelijk om meer te weten te komen over de effecten.
- Mensen waarderen het basisinkomen vanuit verschillende invalshoeken. De één wil inkomensondersteuning minder bureaucratisch regelen met minder uitvoeringskosten, voor de ander gaat het om de waarde van onbetaald werk als mantelzorg en vrijwilligerswerk. Ook meer ruimte voor de eigen ontwikkeling wordt als drijfveer genoemd en een verbeterde volksgezondheid.
- Ook de tegenargumenten laten diversiteit zien. 'Het is onbetaalbaar' wordt veel genoemd. Maar ook het feit dat je geld geeft aan doelgroepen die het niet nodig hebben wordt als onwenselijk genoemd. De overtuiging dat iedereen hoort te werken voor zijn geld is voor anderen weer een reden om tegen het basisinkomen te zijn.

- Ook binnen de RTA-werkgroep zelf is geen unanimiteit over de wenselijkheid van het invoeren van het basisinkomen dan wel het meedoen aan een experiment. In ieder geval is het iets dat landelijk opgepakt moet worden. Lokaal is het niet mogelijk.
- De voorwaarden die Staatssecretaris Klijnsma in de Algemene Maatregel van Bestuur heeft opgenomen zijn dermate beperkend dat de werkgroep het opzetten van een experiment dat aan die AMvB voldoet niet wenselijk vindt<sup>6</sup>.

<sup>6</sup> Deelname aan de experimenten moet voldoen aan strenge voorwaarden. Er komen meerdere onderzoeksgroepen met verschillende regimes. Binnen die groepen wordt gevarieerd met de intensiteit van verplichtingen, van een groep deelnemers waarvan de verplichtingen 'on hold' komen te staan, tot een groep bijstandsgerechtigden die juist intensiever worden begeleid ('Intensief klantmanagement'). Ook wordt gekeken naar financiële prikkels ('vrijlating') die de uitstroom vanuit de bijstand naar werk bevorderen. Bovenop de uitkering mag dan worden bijverdiend tot een maximum van 20,4 % van de uitkering, gedurende maximaal twee jaar.

### Conclusie 2:

Het huidige systeem rondom de Participatiewet lijkt een bureaucratisch en log systeem. Ambtenaren zijn gefrustreerd over de (landelijke) regels die veel tijd kosten om uit te voeren en niet dat opleveren wat de bedoeling is.

- Uit gesprekken met de leden van de adviesraden is gebleken dat de brieven van de gemeenten aan uitkeringsgerechtigden als belerend en denigrerend (kunnen) worden ervaren. Voorbeelden zijn aanwijzingen over de wijze waarop iemand zich moet kleden voor een sollicitatiegesprek of gedragen tijdens een ontmoeting met de consulent. Geadresseerden voelen zich niet serieus genomen en ervaren dat als demotiverend.
- De werking van de participatieregeling is onvoldoende helder uitgelegd. Betrokken inwoners hebben het gevoel dat ze veel zelf moeten uitzoeken. De mogelijkheden voor omscholing en/of het volgen van een opleiding worden bijvoorbeeld niet door de gemeente aangedragen.
- De regelgeving is op punten contraproductief. Kleine stapjes richting werk worden niet beloond, waardoor mensen niet gestimuleerd worden om risico's te nemen en tijd en geld te investeren. De werking van de regels kan zelfs demotiverend werken: het is veiliger om in de bijstand te blijven. Je laat mensen risico's nemen waarvoor ze weinig tot niets terugkrijgen. Er is te weinig ruimte om bij te verdienen.

### Conclusie 3:

In het huidige systeem rondom de Participatiewet wordt er geen / te weinig ruimte ervaren voor betrokken inwoners om over haar/zijn proces zelf actief de regie te voeren en de eigen situatie ter hand te nemen.

Uitkeringsgerechtigden voelen zich door de regels vaak gedemotiveerd en geremd om actief te worden. Temeer daar vergissingen zwaar bestraft worden.

- Veel uitkeringsgerechtigden voelen zich geremd door de vele regels en controles. Ze blokkeren door de toon en het wantrouwen waarmee ze worden bejegend door de overheid.
- Er is voor gemeenten onvoldoende mogelijkheid voor maatwerk. Ambtenaren zouden zich juist gesteund moeten voelen om meer maatwerk te leveren en zo mensen veel meer de regie in eigen hand te geven.
- Ondervraagde mensen zijn wel enthousiast over de huidige Renkumse consulenten. De ervaring is dat Renkumse consulenten in gesprekken meedenken met de inwoner, in oplossingen proberen te denken en binnen de wettelijke regels proberen zoveel mogelijk maatwerk te bieden.

- Vergissingen door uitkeringsgerechtigden worden zwaar bestraft. Ambtenaren vinden dit lastig uit te leggen. Ambtenaren van de gemeente Renkum kijken hier wel ruimhartig naar, voor zover de wet dat toelaat.

#### **Conclusie 4:**

Uit de bijstand komen, wordt als moeilijk ervaren omdat van de inwoner veel stappen op de participatieladder worden gevraagd: veel inzet, zelfvertrouwen, regelwerk en investeringen. Dit betaalt zich pas bij de laatste stap – fulltime betaald werk – uit in onafhankelijkheid en een hoger inkomen.

De Participatiewet gaat te veel uit van wantrouwen in plaats van het vertrouwen dat mensen zelf ook uit een bijstandssituatie willen komen.

#### **Aanbeveling 1:**

Blijf vooruitkijken, volg de ontwikkelingen actief en monitor de resultaten in de eigen gemeente.

Zorg voor up to date informatie over de ontwikkelingen en initiatieven, zowel op landelijk, regionaal als ook lokaal niveau. Als gemeente moeten we aangehaakt blijven. Via diverse monitors en onderzoeken, onder andere volgend uit de monitoring en evaluatie van de Participatiewet, kan de ontwikkeling gevolgd worden.

#### **Aanbeveling 2:**

Neem de communicatie onder de loep. Natuurlijk zou duidelijke en heldere taal gebruikt moeten worden. Daarnaast speelt de bejegening een rol. Benader mensen in de Participatiewet als gelijkwaardige inwoners. Geef mensen het vertrouwen dat zij verdienen tot het tegendeel is bewezen.

Inwoners kunnen zelf beoordelen of gemeentelijke correspondentie helder geschreven is. Zet een aantal van de meest gebruikte flyers, brieven, brochures en teksten op websitepagina's online met het verzoek aan inwoners om mee te denken over verbetering van deze informatiedragers.

Zorg ervoor dat de doelgroep de juiste informatie krijgt op het juiste moment. Uit de praktijk blijkt dat bij een eerste gesprek de cliënt wordt overladen met informatie, terwijl later soms een gebrek aan informatie ervaren wordt. Informatie kun je het beste gedoseerd tot je nemen.

#### **Aanbeveling 3:**

Kijk naar de mogelijkheden binnen de Participatiewet om mensen meer eigenaar te laten zijn van hun eigen proces. Mensen hebben niet allemaal dezelfde aanpak of ondersteuning nodig. Ook consulenten moeten ruimte nemen en krijgen om maatwerk toe te passen.

Onderzoek of er in gemeente Renkum een onafhankelijk cliëntadviseur zou moeten komen. Denk hierbij ook aan een ervaringsdeskundige of (zorgvuldig geworven) vrijwilliger die een inwoner kan ondersteunen in het traject en de gesprekken met de gemeente.

Deze ondersteuning versterkt de positie van de inwoner, die zich minder machteloos voelt tegenover de

gemeente en beter zicht heeft op zijn rechten en plichten. Dit kan een opeenstapeling van klachten en een juridisering van klachten voorkomen.

#### **Aanbeveling 5:**

Kijk naar andere mogelijkheden om maatwerk te leveren binnen de Participatiewet. Onderzoek op creatieve wijze de mogelijkheden voor een hardheidsclausule, o.a. ten aanzien van het instellen van een buffer om individueel kleine boetes kwijt te kunnen schelden of te compenseren wanneer er sprake is van een "vergissing" of "eerste vergrijp".

#### **Aanbeveling 6:**

Kijk naar mogelijkheden om de tijd tussen navordering/boete oplegging en het vergrijp/datum van wijziging situatie cliënt aanzienlijk te verkorten. Doordat deze periode zo lang is wordt onnodig onzekerheid gecreëerd.



#### 4. Bronnenlijst

De RTA-werkgroep heeft diverse websites, krantenartikelen en publicaties uit de Staatscourant geraadpleegd. Elke dag komt er weer nieuwe informatie over het basisinkomen bij waardoor een bronnenlijst al snel achterhaald zou zijn.

Twee bronnen wil de RTA-werkgroep jullie echter niet onthouden:

- *Gratis geld voor iedereen*, Rutger Bregman (De Correspondent)
- VPRO Tegenlicht: Basisinkomen

